

Кримські татари в ув'язненні в Російській Федерації: одиночні камери, свавільні покарання та неналежна медична допомога

З 2014 року Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні документує порушення прав людини, що здійснюються стосовно жителів Криму і, зокрема, кримських татар. До цих порушень відносяться погані умови утримання кримчан, які були затримані в Криму і часто примусово переведені в Російську Федерацію – порушуючи міжнародне гуманітарне право – для судового розгляду і відбуття там тюремного ув'язнення. Ми задокументували свавільне поміщення в одиночну камеру і штрафний ізолятор, обмеження побачень з родичами та інших видів спілкування із зовнішнім світом, а також відсутність належної медичної допомоги.

Ми поговорили з Ділярою Абдуллаєвою, кримської татаркою, матір'ю Узеїра Абдуллаєва та Теймура Абдуллаєва, які відбувають тюремне ув'язнення після примусового переведення в Російську Федерацію в 2018 році. Ось її історія.

Діляра Абдуллаєва з фотографією своїх синів Узеїра Абдуллаєва і Теймура Абдуллаєва. Фото: УВКПЛ/Олександр Катеруша

Розкажіть про своїх синів, чим вони займалися, захоплювалися?

Мої діти – Узеїр та Теймур Абдулаєви – виростили в Баку, а потім ми переїхали до Криму, де вони стали працювати тренерами. Вони разом були залучені до відкриття Олімпійського виду спорту Таеквондо UTF в Криму. Вони присвятили 20 років тренерській роботі, виховали багато спортсменів, які в подальшому брали участь у великому спорті.

Що трапилося 12 жовтня 2016 роки? За що сини були затримані?

12 жовтня 2016 роки мій світ розділився на «до» та «після». Озброєні формування в масках оточили будинки моїх синів. Увірвалися в будинки, Теймура покляли відразу на землю, били чоботами, вдягли

наручники. Обшукували все, загнали маленьких дітей автоматами в кут. Сім годин йшов обшук, нікого туди не пускали. Теймура вивели з мішком на голові, потягнули в машину і відвезли в ФСБ.

До Узеіра увірвався спецназівець, і почав кричати: «всім стояти, нам дозволено стріляти». У кого стріляти, коли в кімнаті були тільки невістка, мій син і четверо малолітніх дітей?

Адвокатів не пускали, тільки через 3 години зайшов Еміль Курбедінов до Теймура, до Узеіра взагалі не було адвокатів.

12 жовтня 2016 року п'ятьох кримських татар заарештували в Сімферопольському районі Криму за звинуваченням у приналежності до мусульманського руху «Хізб-ут-Тахрір». Хізб-ут-Тахрір під заборонаю в Російській Федерації, але функціонує без обмежень за українським законодавством. Арешти послідували за серією обшуків, проведених в той же день в Сімферополі. Пізніше в той же день ФСБ заявила, що «ліквідувала» осередок «Хізб-ут-Тахрір» в Криму. Сини Діляри були двоє з цих п'яти чоловік.

Наступного дня відразу суд, і в СІЗО. 2,5 року йшли слідчі заходи поки вони були Сімферопольському СІЗО. Коли це слідство закінчилося, справа була відправлена до військової прокуратури в Ростов-на-Дону.

У 2018 році обвинувачених примусово перевели в Ростов-на-Дону для судового розгляду в Північно-Кавказькому окружному військовому суді. Ця дія порушує статтю 49 четвертої Женевської конвенції, яка забороняє депортацію захищених осіб за межі окупованої території.

Перший суддя відправив справу «Сімферопольської п'ятірки», в якій два сини моїх, назад в прокуратуру Криму... Але інший суддя бере цю справу і засуджує моїх синів: Узеіра до 13 років, Теймура – до 17 років позбавлення волі.

18 червня 2019 Північно-Кавказький окружний військовий суд визнав усіх п'ятьох підсудних винними. Їх засудили до позбавлення волі на термін від 12 до 17 років.

Розкажіть, що вам відомо про умови утримання Теймура та Узеіра?

Теймур п'ять років у в'язниці і півтора року з них в ШІЗО (штрафний ізолятор – ред.). Ніхто не може відвідати його (там – ред.). Там обмеження в передачах, в бандеролях, у відвідуванні родичами. Тільки може відвідати адвокат.

Управління Верховного комісара з прав людини повідомляло про систематичне використання штрафних камер пенітенціарними органами в Російській Федерації для покарання ув'язнених кримчан з довільних причин. Їх часто поміщають в одиночні камери в поєднанні з обмеженнями у побаченнях і неналежною медичною допомогою (в тому числі в контексті пандемії COVID-19). Родичі затриманих стурбовані тим, що покарання негативно позначаються на психічному здоров'ї затриманих.

Одиночне ув'язнення може застосовуватися тільки у виняткових обставинах як виключний захід, на якомога короткий термін і підлягає незалежному розгляду, і тільки з дозволу компетентного органу (Мінімальні стандартні правила поведінки з ув'язненими Організації Об'єднаних Націй, правила 43 (1), 45 (1)).

25 травня 2021 у мене було короткострокове побачення з Теймуром – 4 години. На побаченні я побачила свого сина замученого, як з концтабору. У порівнянні з минулим роком він схуд на кілограм п'ятнадцять, весь змарнів, набрякли, червоні очі.

Штрафний ізолятор (ШІЗО) – це маленька одиночна камера, підвальне приміщення. Там ніде рухатися, ніде сидіти, ніде прилягти. О 5 ранку вилучається ліжко, а порожні нари залізні пристібаються до 10 ночі до стіни.

Одиночна камера дуже впливає на психіку людини, тисне. Теймуру здається, що весь світ про нього забув. Тому що пошту Теймуру давали за півроку один раз. Багато листів він моїх не отримував. Тримали його в такому вакуумі.

Особам, позбавленим волі, має бути дозволено регулярне спілкування з родиною та друзями шляхом листування і побачень. (Мінімальні стандартні правила поведження з ув'язненими Організації Об'єднаних Націй, правило 58. Повідомлення № 74/1980, Естрелла проти Уругваю, Міркування, прийняті Комітетом з прав людини 29 березня 1983 року, пункт 9.2.) У цьому праві не може бути відмовлено «більш ніж на кілька днів». (Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином, принцип 15.)

Про Узеіра, старшого сина, мало я говорю... Не дивлячись на те, що він кожні півтора місяця теж перебував у ШІЗО, він хоча б виходить в зону, в барак. Після цього він може попити гарячого чаю, поїсти, поспілкуватися з ув'язненими. І тому говорю більше про Теймура.

Чи знаєте ви, за які порушення синів відправляють в ШІЗО?

Я отримала довідку про дисциплінарні стягнення. Там написано, що він не привітався з начальством, яке заходило, або тихо привітався, гудзик не застебнутий був чи щось таке. Там внутрішній КПК (Кримінально-виконавчий кодекс Російської Федерації – ред.) в колоніях так написані, що їх не порушити неможливо.

Міжнародні стандарти в сфері прав людини рекомендують тюремній адміністрації застосовувати дисциплінарні заходи тільки у виняткових випадках і тільки тоді, коли інші методи вирішення спорів не можуть підтримувати належний порядок. У будь-якому випадку тюремна адміністрація повинна забезпечувати відповідність дисциплінарного стягнення і правопорушення, за яке воно встановлено (Мінімальні стандартні правила поведження з ув'язненими Організації Об'єднаних Націй, правила 36-39).

Розкажіть, де зараз знаходиться Теймур?

9 червня 2021 Тимура перевели в СУУ – суворі умови утримання. Це окрема камера, вона за територією колонії і охоплена парканами. Там всього 12 нар на 30 осіб. Вдень лежати або спати не можна, а якщо ти в недозволеній час сидиш на нари – за це теж покарання. Також покарання, якщо не спиш після відбою (після 10). Я не знаю, як вони там сплять, напевно що, по черзі, мабуть в них сильні недосипання.

Теймур мені також показував мечеть. Я у нього запитала, чи був він там? Він каже: «Ні, ніколи не міг. Це можуть тільки ті, хто перебуває в загальних умовах утримання».

Але для Теймура, в порівнянні з ШІЗО, СУУ є набагато кращими. Тому що тут він спілкується, тут гарячий чай попити може, поїсти, купатися, піти на прогулянку. З ув'язненими спілкується.

Він в ШІЗО не міг спілкуватися з ув'язненими. Якщо він з кимось привітається на прогулянці – йому ще продовжували покарання. І якщо той відповів, привітався – то і того в ШІЗО. А прогулянка – це така ж крита камера, як кімната, тільки більше. Неба не видно...

Чи є можливість у синів читати книги, журнали, дивитися телевізор?

Я хотіла передати журнали, газети Теймуру, але у мене їх не прийняли. Можливо, там є доступ до бібліотеки, я якщо чесно не запитала, тому не знаю. Телебачення немає, радіо немає.

Узеїру можна передавати канцтовари 5 кілограм. Я збрала йому туди газети, журнали (дозволені російські), кросворди.

Розкажіть про стан здоров'я синів

Здоров'я Теймура тільки погіршується. Особливо після перенесеного коронавірусу, у нього наслідки спостерігаються. У нього зневоднення організму, постійно підвищений артеріальний тиск – 240 на 110. У ШІЗО медики заходять тільки тоді, коли якась скарга. Взагалі в колоніях медиків можна чекати місяцями. Загалом, у них одні ліки від усіх болячок – це парацетамол. Від болю, від температури. Але медичні препарати приймають, я купувала, передавала через медсанчастину.

Узеїр – мій старший син – має захворювання судин, його всім світом витягали ми з Сіферопольського СІЗО з іншого світу. Він живе на ліках, які я кожен місяць відправляю.

Всі особи, позбавлені волі, зберігають право на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я. (МПЕСКП, ст. 12 (1)) Влада повинна контролювати і вирішувати проблеми зі здоров'ям затриманих осіб, навіть якщо людина спеціально не зверталася за медичною допомогою. (Повідомлення № 763/1997, Ланцова проти Російської Федерації, Міркування, прийняті Комітетом з прав людини 26 березня 2002 року, п. 9.2)

Хворі в'язні, лікування яких неможливо провести у в'язниці, повинні бути переведені в цивільну лікарню або спеціалізовану тюремну лікарню. (Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими Організації Об'єднаних Націй, правило 27 (1).)

Як ваша сім'я живе зараз?

Я не знаю, чи можна це назвати життям. Я просто існую. Я не опускаю руки, тому що я хочу добитися звільнення своїх синів. Для онуків, звичайно, це психологічна травма, з ними працюють психологи. Ці діти бачили справжній терор. Вони бачили, як їх батьків забирали в наручниках, вони перенесли великий стрес. Дитині неможливо це все пояснити...

Якби у вас була можливість звернутися до світової спільноти, що б ви сказали?

Хочеться, щоб конкретно обговорили питання звільнення українських ув'язнених з Криму. Питання про в'язнів на Донбасі часто стоїть на порядку денному всіх переговорів. А репресовані в Криму просто забуваються. Хочеться, щоб це питання вирішилося.

Мені здається, що потрібно постійно говорити про це, кричати про це, мовчати не можна.